

Citation style

Pánek, Jaroslav : recension de : Jaroslav Miller, *Prameny urbánní historiografie do roku 1800*. 1: Morava, Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci – Filozofická fakulta, 2013, dans : *Český časopis historický*, 2014, 3, p. 560-561, DOI: 10.15463/rec.1189731779

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

upozornit na více prací především německé historiografie k tomuto tématu.¹

Sám pojem (resp. funkce) kardinála jako specifického hodnostáře v katolické církvi je dosvědčen už od raného středověku. Ke vzniku pevně konstituovaného kardinálského kolegia dochází vývojem na sklonku 11. století v úzké souvislosti s tzv. wibertinským papežským schismatem (ravenský arcibiskup Wibert, jako protipapež Kliment III.). Podle Schludiho šlo ovšem o proces, který byl tehdy teprve iniciován, aby k jeho završení došlo za dalšího schismatu, totiž v třicátých letech 12. století za Anakleta II. (1130–1138), resp. Inocence II. (1130–1143). Odráží do značné míry turbulentní poměry uvnitř papežské kurie a snahy o prosazení reformního papežství. Navenek se to týkalo zejména vztahu k římské šlechtě, ale i k říši. Kardinálové trojího řádu (biskupové a jáhnové na jedné a kněží na druhé straně) byli do těchto souperení vtahováni. Papežové se je snažili tak či onak stmelit a získat jejich podporu, tím spíš, že jde o dobu, v níž papežové intenzivně cestovali a byli se svými přívrženci často v každodenním styku.

Tuto historii Schludi detailně sleduje a dokumentuje s až zahrnujícím poznámkovým aparátem. Vedle popisu obecného vývoje jsou víc než dvě třetiny knihy věnovány exkurzům, které mapují průběh voleb jednotlivých papežů od Viktora III. (1086) až k III. lateránskému koncilu (1179). Předchází jim výklad rekonstruující představy 11. století o správném postupu při papežské volbě. Závěrečné repertorium papežských listin od Urbana II. po Inocence II., pokud nesou kardinálské podpisy, je svým způsobem východiskem pro autorovy předchozí výklady, které navazují na významnou statí Hanse-Waltera Klewitzze z roku 1936. Kardinálské kolegium po svém

ustavení či spíše jeho přední představitelé pak při řízení církve postupně získávají (případně na sebe strhávají) různá další práva, ať šlo o kanonizace světců či o každodenní aktivity. Protože se toto divadlo odehrává v poměrně úzkém rámci centra, je pochopitelné, že o nějaké bohemikální vazbě nelze vážněji hovořit. Dvě nevýznamné výjimky uvádím: na s. 122 jde o kontakt blíže neurčeného kardinála Jana s pražským biskupem Menhartem (dle Codexu Udalrici) a na s. 124 o poselství papežského legáta Guidona do českých zemí v 40. letech 12. století podle L. Spätlinga (v *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* – *MIÖG* 66), který ale není v Schludiho seznamu literatury uveden.

I. Hlaváček

Raný novověk

Jaroslav MILLER a kolektiv
Prameny urbánní historiografie do roku 1800. Svazek 1 – Morava
Olomouc, Univerzita Palackého
v Olomouci – Filozofická fakulta 2013,
270 s., ISBN 978-80-244-3593-0.

Jaroslav Miller, čelný představitel bádání o dějinách měst v rané novověké střední Evropě, se ujal koordinace osmnáctičlenného týmu archivářů a muzejníků, který za jeho vedení vydal první díl proponované třísvazkové řady pramenů starší urbánní historiografie. Tato série má postupně zahrnout všechny tři české historické země. Svazek věnovaný Moravě vytvořil metodický a strukturální model také pro publikaci českou a slezskou, zatímco v materiálové části kromě úvodní studie přinesl rozsáhlou evidenci narativních pramenů

1 Tak namátkou lze uvést sborník *Geschichte des Kardinalats im Mittelalter (Päpste und Papsttum Bd. 39)*, Stuttgart 2011, XXIV+608 s., vydáný Jürgenem Dendorferem a Ralfem Lützelshwabem, který ještě Schludi nezná.

k dějinám jednotlivých moravských měst a městecěk.

Všeobecně přijatelné je časové vymezení soupisu pozdním středověkem a raným novověkem, což znamená podchycení textů vzniklých do roku 1800 a svou povahou předcházejících pozitivistický přístup k dějinám. Rovněž věcný záběr (městské kroniky, soukromé a rodinné kroniky a záznamy, analistické zápisky různého druhu včetně významnějších historizujících vkladů do městských knih, chvály měst) je dobře promyšlený; zůstává jen otázka tematického přesahu programově opomenutých kronik, jež vznikaly v církevních a některých školských institucích a často věnovaly značnou pozornost vývoji svého sídelního města. Rovněž popis jednotlivých rukopisných či tištěných pramenů je vyhovující, neboť přináší všechny podstatné údaje, potřebné k jejich detailnímu studiu.

Prozkoumání zhruba 250 archivních, muzejních a knihovních fondů v České republice i v zahraničí přineslo kromě deskriptivního soupisu několik podstatných poznatků zahrnutých do úvodní studie. Potvrdilo se dominantní postavení tří nejvýznamnějších moravských měst (Olomouce, Brna a Jihlavy, nikoli již Znojma) v počtu zjištěných pramenů; z toho plyne i váha němčiny, odpovídající etnickému složení jejich obyvatelstva. Významný je však také podíl českých a latinských vyprávěcích textů, pocházejících z českojazyčných měst jihovýchodní, střední a jihozápadní Moravy. Téměř mizivé je však zastoupení kronikářské tvorby početného židovského obyvatelstva moravských měst. V této souvislosti by bylo zajímavé komparativně prozkoumat kroniky novokřtěnců, které sice mají odlišné zaměření, ale vypovídají o dalším z neprivilegovaných složek moravské společnosti ve venkovských městech a jejich okolí.

Knižní evidence pramenů urbánní historiografie je vybavena užitečnou bibliografií vydaných textů a současně je doprovázena internetovou verzí, kterou bude možno průběžně aktualizovat a na níž jsou mnohé měst-

ské narativní prameny zpřístupněny. První svazek ediční řady představuje pozoruhodný podnět k rozvoji bádání o dějinách jednoho z opomíjených proudů raně novověké historiografie i o samotné historii měst. Zaslouží si, aby byl brzy následován obdobným zpracováním Čech a Slezska.

J. Pánek

Josef HRDLIČKA

Víra a moc. Politika, komunikace

a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590–1630)

České Budějovice, Jihočeská univerzita

v Českých Budějovicích 2013, 733 s.,

ISBN 978-80-7394-426-1.

Badatelsky poctivá monografie, zpřístupňující autorovu habilitační práci, je významným příspěvkem k dějinám protireformace a k dějinám české raně novověké šlechty. Autor sleduje dva hlavní cíle. V první řadě jeho práce představuje výsledek mikrohistorické analýzy, jejímž prostřednictvím se snaží zodpovědět, jakými prostředky došlo ke konfesní homogenizaci v prostředí doposud multi-konfesního vrchnostenského města. Tímto se hlásí k aktuálním výzkumům čerpajícím z německého konceptu konfesionalizace. Ve druhé rovině se Hrdlička zamýšlí nad možnostmi a limity aplikace tohoto paradigma-
tu na prostředí Českého království v období kolem roku 1620. Připojuje se tak k autorům, kteří shledali určité trhliny v koncepci prezentované Heinzem Schillingem a Wolfgangem Reinhardem. Ti nahlíželi tento proces etatisticky, tedy jako státní konfesionalizaci. Hrdlička se výsledky podrobného studia bohaté pramenné základny spojené s Jindřichovým Hradcem v posledním desetiletí 16. století a v prvních třech dekádách 17. století kloní zvláště k pracím Thomase Winkelbaue-
ra, který zdůrazňoval význam šlechticů jako vrchností ovlivňujících konfesní příslušnost jejich městských a venkovských poddaných.